

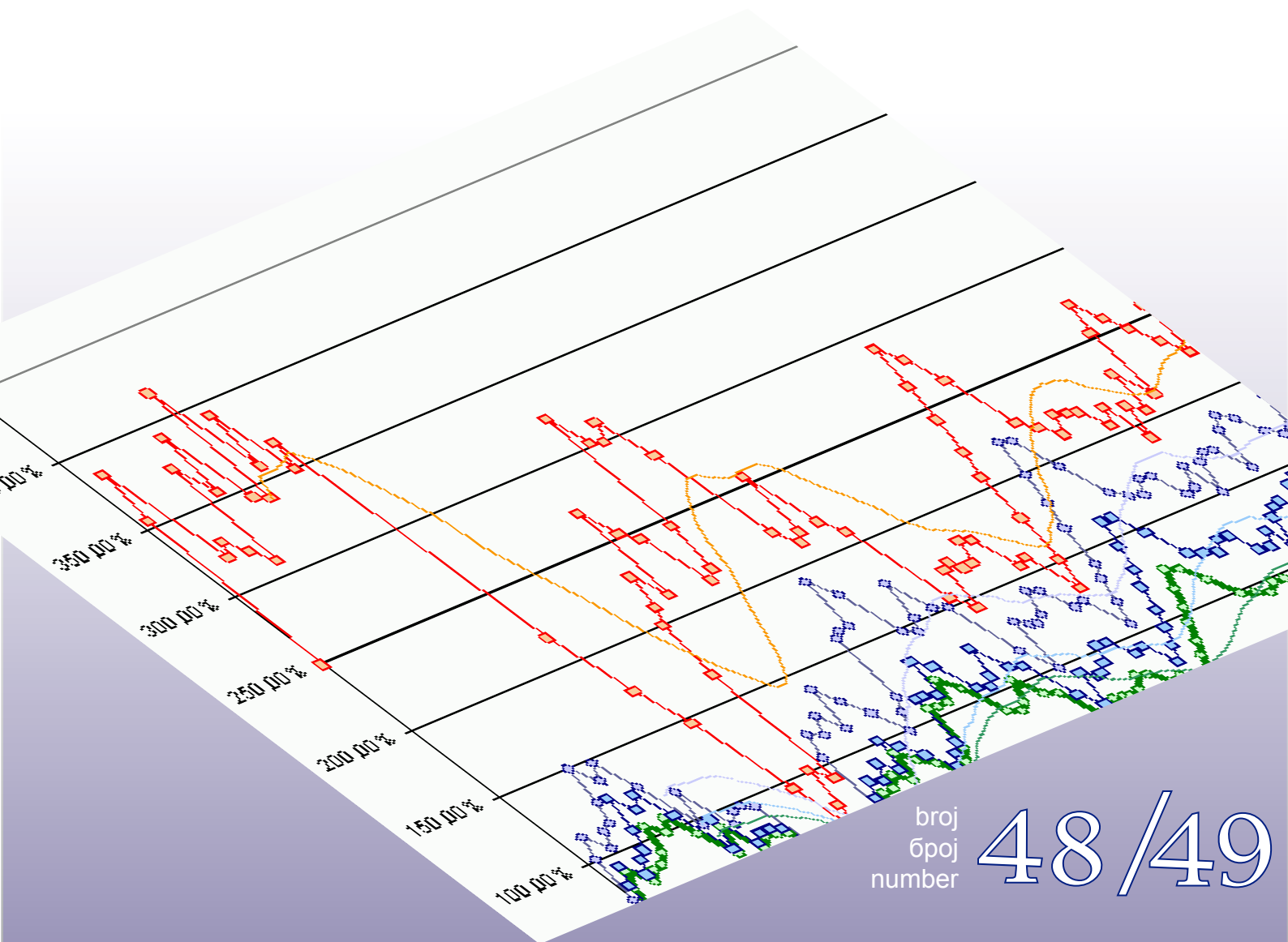
Bosna i Hercegovina
Odjeljenje za makroekonomsku analizu
Upravnog odbora Uprave za indirektno-
neizravno oporezivanje

Босна и Херцеговина
Одјељење за макроекономску анализу
Управног одбора Управе за индиректно
опорезивање

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Tax Authority

Oma Bilten

broj
број
number

48/49

Уз двоброј

У претходним бројевима билтена наглашавали смо негативни тренд у наплати прихода од индиректних пореза који се започео још у четвртном кварталу 2008. године. Примјена Споразума о стабилизацији са ЕУ, те потом негативни ефекти глобалне финансијске и економске кризе, произвели су огроман утицај на губитке прихода од царина и ПДВ-а. Очекује се да ће губици прихода бити дијелом надокнађени повећањем акциза на цигарете и путарине из цијене нафтних деривата. Осим фискалних ефеката увођење додатне путарине из цијене нафтних деривата требало би допринијети финансијској сигурности за међународне финансијске организације које подржавају изградњу аутопутева у БиХ. Надаље, повећање стопе путарине, као посебне врсте прихода од акциза, треба се сматрати нужним кораком у процесу хармонизације опорезивања нафтних деривата акцизом у складу са стандардима ЕУ. Анализа мјера и инструмената које предузима ЕУ у вези са опорезивањем енергенета, возила и транспорта показала је да ологодолска структура тржишта енергената у БиХ не може бити препуштена понашању дистрибутера. Искуства и пракса ЕУ у подручју опорезивања енергената и возила је показала да су нове чланице ЕУ извршиле хармонизацију стопа акциза на енергенте са минималним стандардима ЕУ у дужем временском периоду како не би наглим повећањем стопа угрозиле макроекономску стабилност или довеле до инфлације. Све донедавно олигодолска структура тржишта у БиХ у случају пораста пореског оптерећења би довела до преваљивања пореског терета на продајне цијене деривата. У сљедећој фази то би дјеловало на цијене осталих добара и услуга, превасходно енергетски интензивних. Међутим, у вријеме рецесије и депресије потрошње даље смањење потрошње због пада економских активности и пораста незапослености може довести до контракције тржишта деривата, што ће погодити и пословање дистрибутера. Повећање малопродајних цијена у таквим условима могло би бити контрапродуктиван потез дистрибутера. Анализа структуре малопродајне цијене деривата у нама блиским чланицама ЕУ показала је да постоји простор за повећање фискалног оптерећења у БиХ без повећања малопродајних цијена, али уз повећање ефикасности интерне економије.

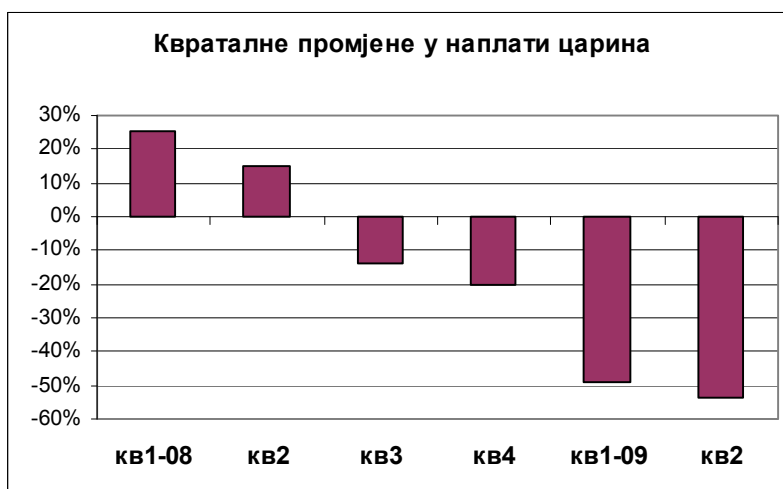
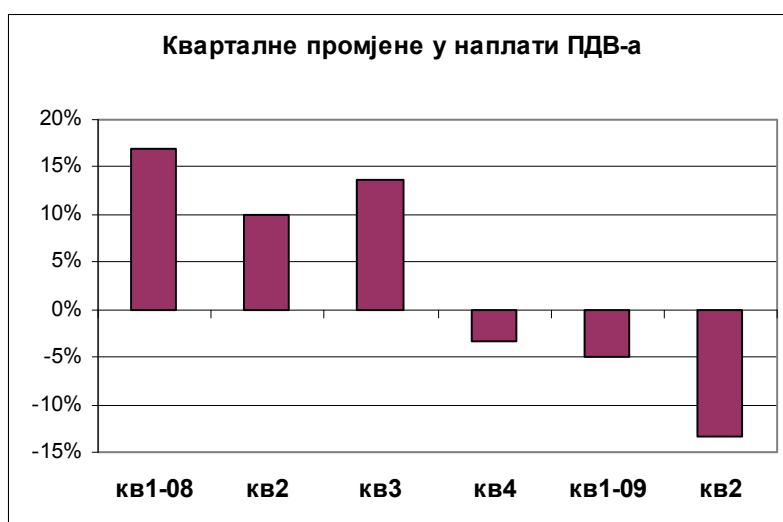
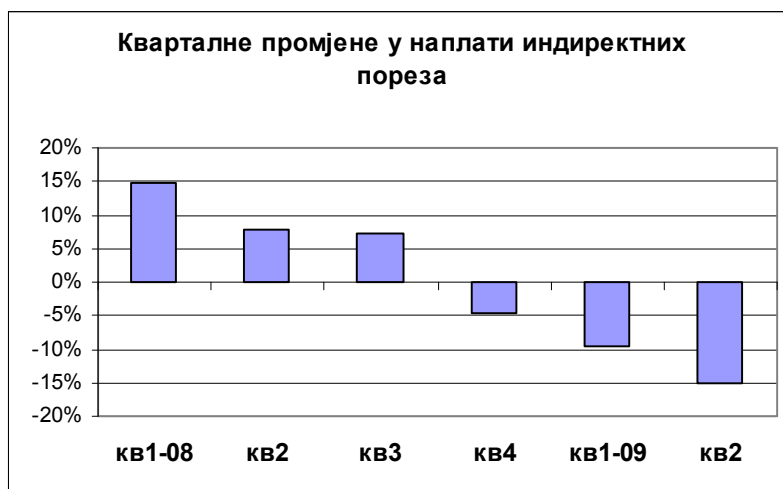
др Динка Антић
шеф Одјељења

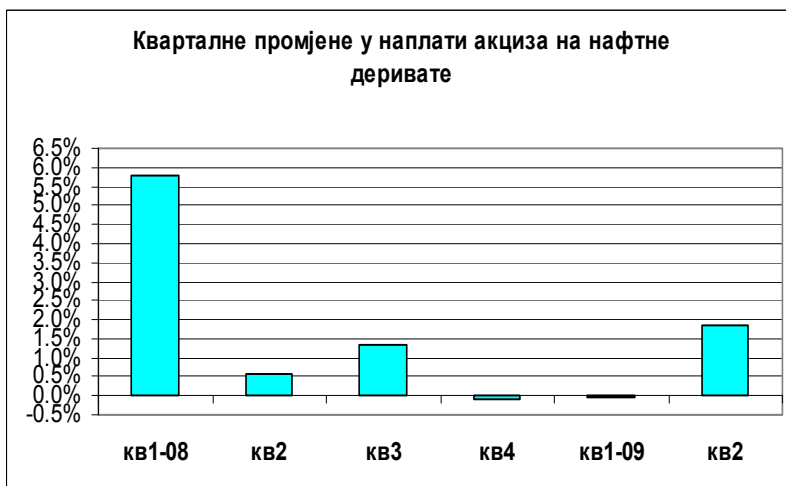
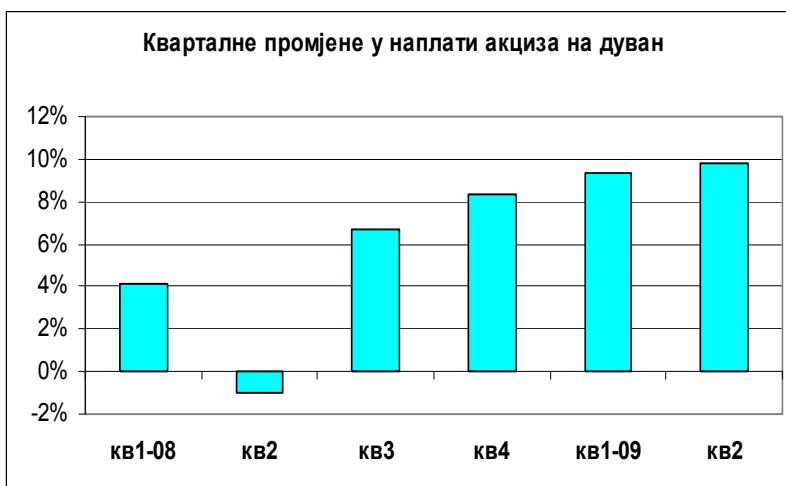
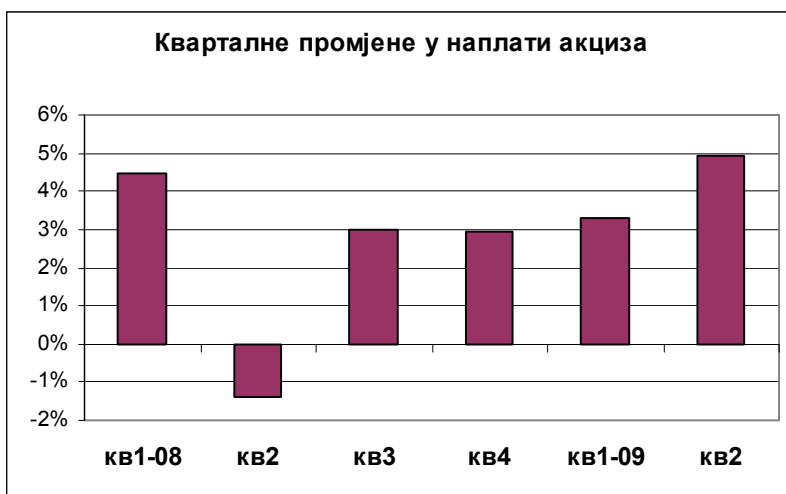
Садржај:

У фокусу: Наплата индиректних пореза јануар – јуни 2009	2
Импликације повећања стопе путарине	4
Робна размјена у периоду јануар-јуни 2009	10
Фискална политика у условима глобалне економске кризе	14
Консолидовани извјештаји: ЈР, ентитети, I-VI 2009	19
Консолидовани извјештаји: БиХ, Брчко, ентитети, кантони, I-V 2009	21
Консолидовани извјештаји: Кантони	22
техничка обрада	: Сулејман Хасановић, ИТ сарадник
превод	: Един Смаилхоџић

У фокусу: Наплата индиректних пореза јануар - јуни 2009

(припремила: др Динка Антић)

Напомена: поређење наплате са истим кварталом претходне године

Импликације повећања стопе путарине

(пише: др Динка Антић)

1. УВОД

Приједлог новог Закона о акцизама, који је упућен Парламенту БиХ, изазвао је буру негодовања у јавности у дијелу у којем се прописује повећање стопе путарине која се плаћа из малопродајне цијене нафтних деривата са 0,15 КМ/л на 0,25 КМ/л. Поред тога, прописано је намјенско издвајање путарина за финансирање изградње путева у БиХ.

Критике јавности, углавном усмјерене на повећавање стопе путарине, темеље се на лошим искуствима из недавне прошлости. Искуства приликом увођења пореза на додатну вриједност потврдила су различит модел понашања економских субјеката с обзиром на промјене у пореским стопама. Потврђена су два модела понашања:

- пораст пореских стопа код одређених добара и услуга доводи до већег пораста малопродајних цијена,
- смањење пореских стопа у највећем броју случајева доводи до мањег смањења малопродајних цијена.

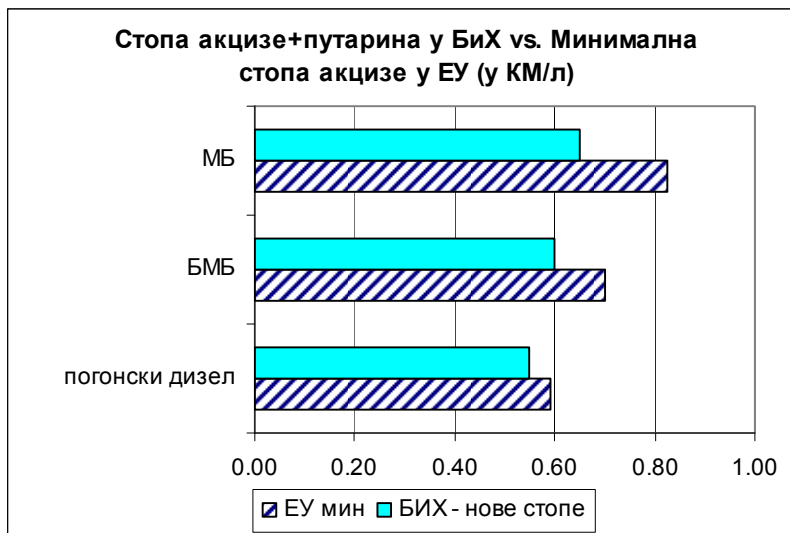
У оба случаја потрошачи су на губитку. Прелаз из система пореза на промет, када су акцизни производ били опорезовани стопом од 20%, на систем опорезивања ПДВ-ом у висини од 17% није донио очекивано смањење малопродајних цијена акцизних производа. И прошлогодишња турбулентна кретања на свјетском тржишту енергената потврдила су горе изнесена правила. Економски субјекти су брже и лакше одговарали на раст цијена на свјетском тржишту повећањем малопродајних цијена, док је до смањења малопродајних цијена изазваног падом цијена деривата на свјетском тржишту у четвртом кварталу и смањењем потрошње изазване глобалном економском кризом дошло са временском задршком и у степену мањем од очекиваног.

Повећање стопе путарине у БиХ потребно је сагледати са више аспеката. Опредељење за намјенски карактер ових јавних прихода отвара питање очувања конзистентности постојећег система индиректних пореза и њихове расподјеле у БиХ. Поред анализе фискалних, економских и социјалних посљедица повећања пореских намета у цијени основног погонског енергента, који је, у већој или мањој мјери, инпут за производњу свих добара и услуга, потребно је оцијенити да ли је увођење нове пореске стопе на линији испуњавања обавеза према ЕУ у процесу придруживања и стабилизације. Поставља се и питање да ли је могуће амортизовати повећање пореског терета у цијени енергената. Да би се на та питања дали одговори потребно је анализирати садашњу политику акциза у ЕУ и стратегију до 2014.г., те анализирати структуру цијене и тржишта енергената у БиХ и упоредити је са европском праксом.

2. ПОВЕЋАЊЕ СТОПЕ ПУТАРИНЕ У БИХ И ХАРМОНИЗАЦИЈА СА СТАНДАРДИМА ЕУ

Испуњавање обавеза према ЕУ у сфери индиректних пореза (царина, акциза, пореза на додатну вриједност) представља само један сегмент / поглавље из *Acquis-a*, правне стечевине ЕУ. Преузимање одредаба легислативе ЕУ на пољу акциза и њихова постепена примјена је један од најтежих задатака који стоји пред сваком новом чланицом. То је уједно и један од највећих изазова у процесу испуњења предприсупних обавеза.

Поредећи минималне стопе у ЕУ и важеће стопе акцизе у БиХ, укључујући и путарину, може се закључити да је минимална стопа акцизе на гориво у ЕУ је далеко виша него важеће стопе акцизе у БиХ, осим у сегменту лож-уља. (Графикон 1).

Графикон 1

БиХ се неће значајније приближити важећем минималном стандарду нити након повећања стопе путарине за 0,10 КМ (+ акциза + постојећа путарина), а камоли стандардима за које се очекују да ће ступити на снагу 2010, 2012 и 2014. Стога, не постоје дилеме да ли треба повећавати стопе акциза на деривате нафте. Са аспекта обавеза према ЕУ које нас очекују у наредном средњорочном периоду повећање стопа се може оцијенити позитивно. Међутим, поставља се питање да ли је сада прави тренутак за повећавање стопа акциза на основне енергенте.

3. ИМПЛИКАЦИЈЕ ПОВЕЋАЊА ПУТАРИНЕ У БИХ

Опорезивање енергената акцизом производи вишеструке импликације: економске, фискалне, еколошке, социјалне и др. Имајући у виду висок удио енергената у трошковима инпута компанија, свака промјена нивоа опорезивања енергената директно утиче на положај на тржишту и конкурентност превозничких компанија, као и осталих компанија које су «енергетски» интензивне (имају висок удио трошкова енергије у укупним трошковима), чиме постају осјетљиве на промјену цијене која укључује и порезе, ПДВ-е и акцизу). Због високог удјела енергената у укупној потрошњи ниво опорезивања на крају утиче и на макроекономска кретања и конкурентност компанија на домаћем, као и на свјетском тржишту.

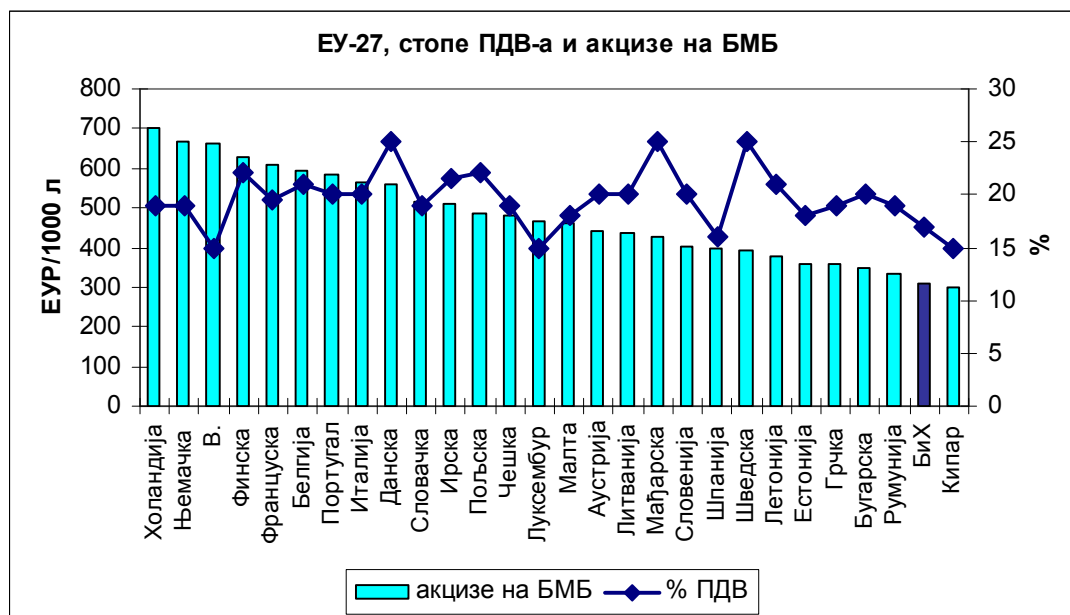
На малопродајну цијену горива не утиче само акциза, већ и остали намети, попут ПДВ-а. Иако системи ПДВ-а у земљама чланицама ЕУ углавном укључују скалу стопа (стандардну и једну или више снижених стопа) на енергенте се у свим земљама примјењује стандардна стопа ПДВ-а. Донедавно је Мађарска била изузетак од тог правила, будући да је на промет енергената примјењивала 25%, што је била виша стопе од стандардне¹. Примјењује се

¹ У међувремену Мађарска је од 1.7.2009. повећала стандардну стопу на 25% и исто тако снижену стопу, која се примјењује на испоруке основних прехранбених производа и за загријавање, на 18%.

становита законитост и одређени баланс у опорезивању горива: земље које имају већу стопу акцизе примјењују нижу стопу ПДВ-а, и обрнуто (Графикон 2).

Комбиновањем висине стопе акцизе и стопе ПДВ-а земље чланице могу у одређеној мјери да дерогирају процес конвергенције стопа акциза и хармонизације система акциза у ЕУ. Варирање стопе акцизе и стопе ПДВ-а у циљу остварења економије обима у овом сектору (нижи порези -> већа потрошња енергената -> већи укупни фискални ефекти) води пореској конкуренцији између чланица, која је довела до појаве тзв. „танк туризма“, као феномена ЕУ. Досадашњи процес конвергенције стопа акциза на енергенте у ЕУ подразумевао је раст стопа акциза у новим чланицама, како би се достигао минимум, и стагнирање стопа акциза у ЕУ-15. Такав тренд је допринио да је, посматрано на нивоу ЕУ, удио прихода од акциза мјерен према удјелу у БДП ЕУ почео опадати. Чак ни пораст стопа акциза у новим чланицама није могао компензовати стагнацију стопе акцизе у старим чланицама, будући да је пондер (БДП) већи у ЕУ-15. Међутим, овај тренд се није осјетио на малопродајним цијенама будући да је био праћен растом цијена нафте на свјетском тржишту, што је повлачило веће приходе од ПДВ-а. Високе стандардне стопе у чланицама ЕУ, које су резултат примјене скале снижених стопа ПДВ-а, у неким земљама и нулте стопе, као и широког дијапазона дерогација од општих правила опорезивања, преко пораста цијена нафте и деривата, постале су катализатор пораста цијена свих добара и услуга, па и оних због којих су и увођене снижене и нулте стопе. Тиме је у суштини обезвријеђен основни мотив којим су се водиле чланице – заштита животног стандарда грађана.

Под теретом надлазеће економске кризе неколицина чланица ЕУ је покушала измјенама стопе ПДВ-а да постигне одређене позитивне ефекте којима би се могли амортизовати негативни ефекти кризе. Овисно о томе да ли су те чланице стављале акценат на фискалну консолидацију националних буџета или стимулисање потрошње, а тиме и економских активности, неке од тих чланица су повећале (Ирска, Литванија, Летонија), а неке смањиле стопу ПДВ-а (В. Британија). Мађарска је на промет енергената укинула повишену стопу од 25% и од 1.1.2009. примјењује стандардну стопу. Приказ нових стопа ПДВ-а и стопа акциза, на снази у ЕУ од 1.1.2009., дати су на Графикону 2.

Графикон 2

Нагло повећавање стопа акцизе у БиХ може имати далекосежне посљедице. Будући да су енергенти у већој или мањој мјери саставни дио цијене коштања свих добара и услуга пораст стопе акцизе доводи до ланчаног пораста цијена свих инпута, што на крају може генерисати инфлацију, пад стандарда становништва, угрозити финансијску и пословну стабилност предузећа, отворити простор за кријумчарење горива, развој црног тржишта и губитке јавних прихода. Једноставна калкулација показује да акцизе на гориво у БиХ треба да се повећају за 30-40% да би се достигао минимум ЕУ. Међутим, утицај на малопродајне цијене је још већи будући да у основицу за израчун ПДВ-а улази акциза. Треба имати у виду да се ова калкулација односи на минималне акцизе у ЕУ које су данас на снази, а да ће у вријеме када се очекује да ће БиХ постати чланица ЕУ (2014) минимална акциза на дизел и безоловни бензин бити већа од данашње за 25,8% и 5,8% респективно.

На линији са захтјевима горе поменуте стратегије ЕУ до 2014.г. велики број чланица ЕУ је значајно повећао стопе акцизе у 2008 и 2009.г. Прије посљедњег повећања стопа акциза цијена прије опорезивања или тзв. *pre-tax price* (која садржи маржу и трошкове набавке, укључујући и царину уколико се обрачунава) је нпр. у Словенији за 18% нижа него у БиХ. При томе не треба заборавити да је квалитет горива у БиХ углавном испод стандарда ЕУ. С друге стране, са истом малопродајном цијеном у Словенији на 1 литри БМБ се донедавно убирало 40% више прихода од акциза него у БиХ². Након повећања акциза у 2009.г. ситуација се промијенила у тој мјери да су цијене деривата у неким чланицама ЕУ у окружењу БиХ значајно више него у БиХ. Међутим, детаљнија калкулација у неким чланицама и успоредба у БиХ показује да је у БиХ и даље виша цијена прије опорезивања. Симулирали смо калкулацију малопродајне цијене 1 литра безоловног бензина у БиХ након што је повећана стопа путарине за 0,10 КМ. Укупна акциза у БиХ на 1 л БМБ састоји се из 0,35 КМ акцизе и 0,25 КМ путарине. Узели смо у обзир стварне цијене бензина са неколико локација у БиХ у периоду за које постоје подаци за чланице ЕУ (почетак 28. недјеље 2009. године). Тренутно у БиХ цијена прије опорезивања чини преко 50% малопродајне цијене безоловног бензина. Аргумент да Бугарска има ниже трошкове будући да је произвођач нафте не може да стоји и у случају Чешке која има најнижу цијену прије опорезивања, а тиме и највише фискалне ефекте од малопродајне цијене бензина. При томе треба нагласити да је Чешка већ испунила минималне стандарде ЕУ код свих врста енергената, чак и оне који ће бити на снази тек 2014.г. у складу са прихваћеном стратегијом хармонизације стопа акциза у ЕУ до 2020.

	Структура МПЦ 1л БМБ	Чешка	Словенија	Бугарска	БИХ-1	БИХ-2
1	МПЦ	2.20	2.17	1.87	1.75	1.81
2	ПДВ	0.35	0.36	0.31	0.25	0.26
3	акциза	0.94	0.79	0.68	0.60	0.60
4	цијена прије опорезивања (1-2-3)	0.90	1.02	0.87	0.90	0.95
	у %					
	ПДВ	15.97%	16.67%	16.67%	14.53%	14.53%
	акциза	42.93%	36.31%	36.69%	34.29%	33.15%
	цијена прије опорезивања	41.10%	47.02%	46.65%	51.18%	52.32%
		100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

¹) Извор података о чланицама ЕУ: Европска комисија, МПЦ (06/07/2009), акцизе (1/1/2009), ПДВ (1/1/2009)

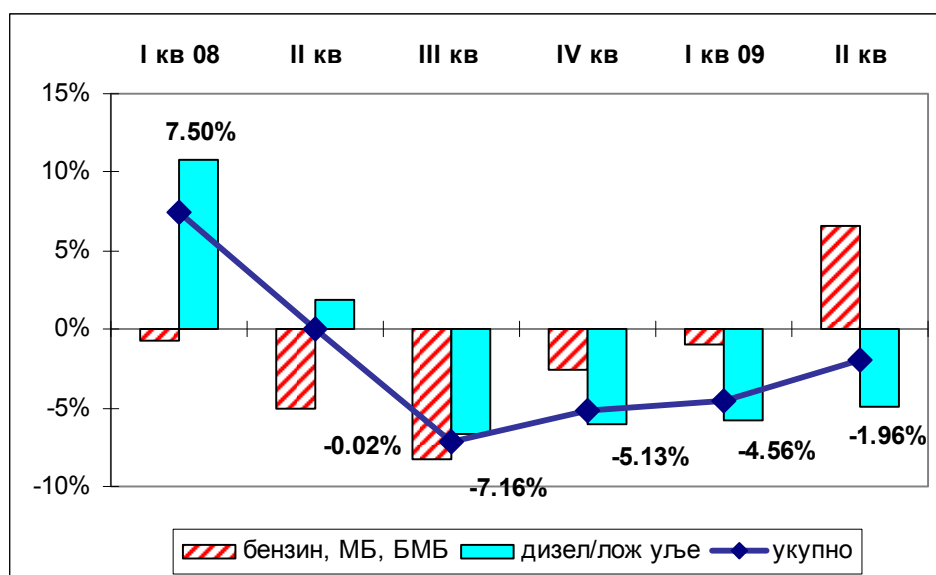
²) БиХ: акциза се састоји из акцизе од 0,35 КМ и путарине од 0,25 КМ

² Више о томе: Д. Антић, "Импликације акцизе на гориво у ЕУ", Порески савјетник бр. 10, Revicon, Сарајево, октобар 2008, стр. 35-44.

Може се закључити да са садашњим нивоом цијена постоји могућности да се побољшањима у интерној економији (цијена прије опорезивања) компензује пораст путарине у цијелости. Не треба занемарити ни фискалну конкурентност БиХ због ниже стопе ПДВ-а. Поредећи пореско оптерећење 1 л горива у БиХ и другим земљама, имајући у виду да је стандардна стопа ПДВ-а у БиХ једна од најнижих у Европи, намеће се логичан закључак да постоји значајан простор за прилагођавања у структури цијена горива у БиХ различитим мјерама и инструментима. Фискална конкурентност БиХ у односу на окружење с обзиром на ниску стопу ПДВ-а може се искористити за цјеновну конкурентност у односу на окружење.

Могуће оправдање веће цијене прије опорезивања у БиХ јесте и неуређеност тржишта енергената. Регулисањем тржишта енергената, дефинисањем стандарда квалитета и правила пословања у грани (правила „за улазак“), регулисањем маржи у циљу сузбијања монопола и стварањем робних резерви за интервенције на тржишту држава може да успостави конкурентно тржиште енергената у БиХ. Јачањем конкуренције и дјеловањем тржишта неминовно ће доћи до смањења трошкова, скраћивања прометног ланца у дистрибуцији и у коначници смањења малопродајних цијена. У условима нормалних економских прилика у БиХ и свијету регулисањем тржишта енергената и јачање конкуренције падом малопродајних цијена ствара се простор за убрзање процеса хармонизације стопа акциза у БиХ са стандардима ЕУ, а да истовремено не дође и до пораста малопродајних цијена. Одлагање регулисања тржишта енергената може само имати неповољне посљедице будући да се дистрибутери деривата, дјелујући преко картела, налазе у олигополској позицији. Они могу диктирати малопродајне цијене, задржавати неефикасност властите интерне економије, утицати на раст трошкова инпута осталих компанија, поготово „енергетски интензивних“ и погоршати социјални положај становништва. Позитивне помаке већ имамо на тржишу нафтних деривата одмах након покретања погона Рафинерије у Бос. Броду. Уласком великог произвођача на тржиште остварен је позитиван ефекат на конкуренцију и на цијене. Даље ширење капацитета Рафинерије, ширење дистрибуције на териториј ФБиХ и повећање квалитета горива може допринијети разбијању ентитетских и регионалних монопола, што води елиминацији малих дистрибутера који су, уз постојање цјеновног картела, прометни ланац у овој сфери до сада чинили сложеним и скупим. Наравно, при томе је потребно водити рачуна и о степену концентрације на нивоу БиХ.

Графикон 3

Садашња глобална економска и финансијска криза и рецесија која се све више шири на БиХ не погодује монополистичком понашању. Упитно је да ли ће постојати тржиште у потребном обиму да остварују профит и они дистрибутери који имају неефикасну интерну економију уколико се цијене енергената повећају за нови износ путарине (0,10 + ПДВ). Постоји више фактора који могу довести до неповољног исхода по дистрибутере деривата:

- Смањење економских активности, које је последица рецесије, негативно дјелује на потражњу погонског дизела.
- Депресија потрошње становништва, која је резултат смањених доходака, смањене потражње за кредитима, губитка посла и страха од незапослености, негативно ће дјеловати на потрошњу енергената. Пад у наплати буџетских прихода и потписани аранжман са ММФ-ом довешће до смањења плата у управи и владиним агенцијама, као и до рестрикција социјалних давања и права које ће захватити велики дио грађана. У ситуацији када су дохоци смањени и ограничени грађани ће се прије опредјељивати за куповину нужних добара (нееластичне потражње).
- Неактивирање или одлагање владиних програма јавних радова и осталих капиталних инвестиција смањиће потражњу за погонским енергентима.

Неки од ових фактора су се већ негативно испољили на укупну потрошњу енергената у 2008.г. (Графикон 3). Поредећи квартални увоз (потрошњу) енергената у БиХ у 2008.г. у односу на исти период 2007.г. примјећује се континуирани пад потражње дизела, прво узрокован енормним растом цијена на свјетском тржишту, потом рецесијом у четвртном кварталу 2008., без обзира на пад цијена крајем године. Мало другачија ситуација је била са потрошњем бензина, чија је потрошња у четвртном кварталу позитивно реаговала на пад цијена.

У 2009. години настављени су негативни трендови. Будући да је Рафинерија у Бос. Броду започела са производњом у већем капацитету почетком ове године увоз дизела и бензина је значајно опао. За потребе компарације са претходним годинама потребно је увезеним количинама нафтних деривата придодати и количине које је Рафинерија произвела и ставила у промет. При томе је потребно свести количине на јединствену мјерну јединицу (кг или л)³. Први квартал 2009.г је донио блажи пад потрошње деривата нафте, да би прва два мјесеца другог квартала донијела пораст потрошње бензина и даљи пад потрошње дизела. Наставак негативних трендова у БиХ економији може даље погоршати тренд потрошње енергената из горе наведених разлога. Евентуално повећање малопродајних цијена, као резултат повећања стопе путарине, може још више продубити депресију потрошње и додатно гушити пословање компанија, поготово оних које су енергетски интензивне, које једва издржавају под налетом кризе. Очигледно је да повећање малопродајних цијена енергената у условима депресије и рецесије може дјеловати као бумеранг и на дистрибутере деривата.

4. ЗАКЉУЧАК

Анализа импликација повећања стопе путарине из малопродајне цијене нафтних деривата у БиХ и диференцираног третмана ове врсте прихода у систему расподјеле индиректних пореза показала је сљедеће:

- Процес придруживања и стабилизације захтијева хармонизацију индиректног опорезивања са стандардима ЕУ. У међувремену чланице ЕУ, водећи се нефискалним циљевима, попут заштите околине, планирају повећавати минималне стопе акцизе што БиХ доводи у још неповољнију ситуацију. Једини излаз јесте постепено повећавање стопа акцизе на деривате. Стога, са аспекта испуњења обавеза према ЕУ повећање стопа путарине представља позитиван корак.

³ Увоз нафтних деривата се евидентира у килограмима, док се количина деривата која се пушта у промет из домаће рафинерије евидентира у литрима.

- Искуства и пракса ЕУ у сегменту опорезивања енергената и возила показала су да су чланице ЕУ усклађивале стопе акциза на енергенте са минималним стопама ЕУ у вишегодишњем периоду водећи рачуна да не наруше макроекономску стабилност и изазову раст стопе инфлације. Још прије неколико мјесеци када су цијене енергената енормно расле повећање стопе путарине би се ланчано пренијело кроз прометни ланац и повећало општу стопу инфлације. Данас, у вријеме рецесије и депресије потрошње, упитна је реакција дистрибутера деривата. Даље смањивање потрошње због пада економске активности и повећања незапослености представља контракцију тржишта деривата, а тиме удар и на пословање дистрибутера. Повећање малопродајних цијена у таквим условима би било контрапродуктивно и за саме дистрибутере. Анализа структуре малопродајне цијене деривата нама блиских чланица ЕУ показала је да у структури цијене у БиХ постоји простор за повећање фискалног терета без повећања малопродајне цијене, али уз повећање ефикасности интерне економије. Штавише, ниска стопа ПДВ-а и најниже стопе акциза у окружењу треба бити искориштено за повећање промета у пограничним и транзитним рутама.
- Анализирајући мјере и инструменте које ЕУ доноси у вези опорезивања енергената и возила и транспорта у цјелини очигледно је да се не смије олигополско тржиште енергената у БиХ препустити понашању дистрибутера. Потребно је да држава дјелује као регулатор, што подразумева и доношење дугорочне економско-развојне стратегије и енергетске политике. Будући да је предложено повећање путарине недовољно за испуњење стандарда ЕУ у блиској будућности БиХ очекују сличне ситуације. Како би се избјегле негативне макроекономске, финансијске и социјалне импликације на положај становништва, компанија и БиХ економије у цјелини потребно је радити на новој макро-стратегии која ће обухватити илацију неколико политика: енергетске политике, политике транспорта, фискалне политике и политике заштите околине.

Робна размјена за период јануар-јуни 2009. године

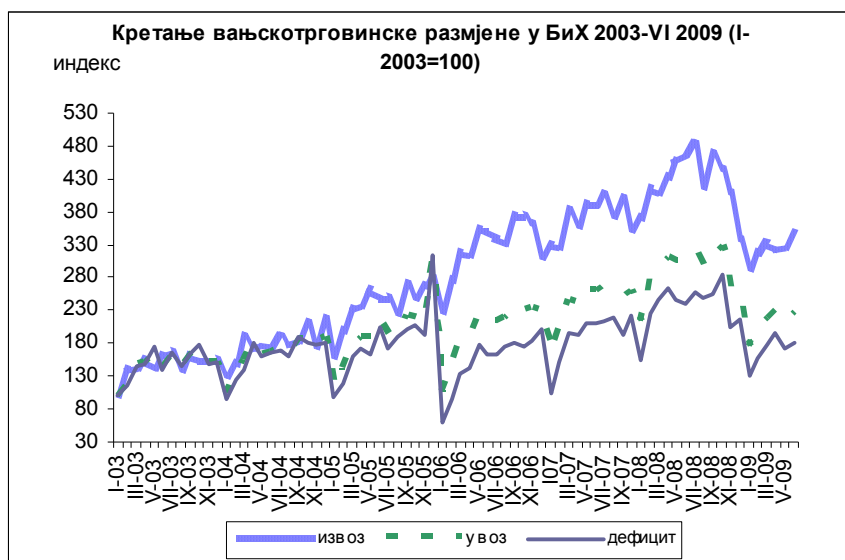
(припремила: Мирела Кадих)

Анализа робне размјене у раздобљу јануар-јуни 2009. године представља наставак анализа објављених у билтенима Одјељења. У претходним бројевима билтена говорили смо о утицају либерализације тржишта услјед потписивања Привременог споразума о стабилизацији и придруживању на робну размјену. Но, у протеклом периоду много супериорнији и издашнији утицај на кретања цијена и количина роба које Босна и Херцеговина размјењује са иностранством имала су негативна кретања основних макроекономских показатеља на глобалном нивоу. Ризици глобалне економске кризе постају ризици глобализације, са врло озбиљним ефектима на обнову и будући развој. Дубина постојеће кризе, највеће од Велике депресије, не указује на то када ће се макар назирати крај постојећих глобалних кретања. Као што смо већ нагласили у претходним бројевима ОМА билтена⁴, чињеница је да је вриједност коефицијента концентрације нашег извоза врло висока, те да ће цјелокупност глобалних кретања имати значајан утицај на обим кретања робне размјене БиХ са иностранством.

Графикон 4. показује кретање увоза, извоза и вањскотрговинског дефицита од јануара 2003. године, гдје је као база узет јануар 2003. г. Поред обрасца сезонских осцилација које се појављују на почетку сваке године, примјећујемо знатно наглашенији пад цјелокупне вањскотрговинске активности на почетку 2009. г. Прво полугодиште ове године у односу на исти период прошле године доноси даљњи пад извоза који сад износи скоро 24%, пад увоза од 25,33%, што значи пад укупног обима размјене 24,93%. У складу с поменутиим забиљежен

⁴ Више о томе: ОМА билтен број 46.

је и пад дефицита од преко 26%, што би у било којим другим околностима, сем постојећих, био врло значајан податак. Али како је пад дефицита резултат пада и укупног извоза и увоза, а не резултат значајног смањења увоза или повећања извоза, овај податак нам је ирелевантан. Табела 1. даје податке о кретању апсолутних бројева и процентуалне односне промјене по кварталима и полугодиштима. Говорећи у апсолутним бројевима видимо да је извоз само у другом кварталу у односу на исти период претходне године мањи за скоро пола милијарде КМ (474 милиона КМ), док је увоз у првом полугодишту мањи за преко 2 милијарде КМ.

Графикон 4.

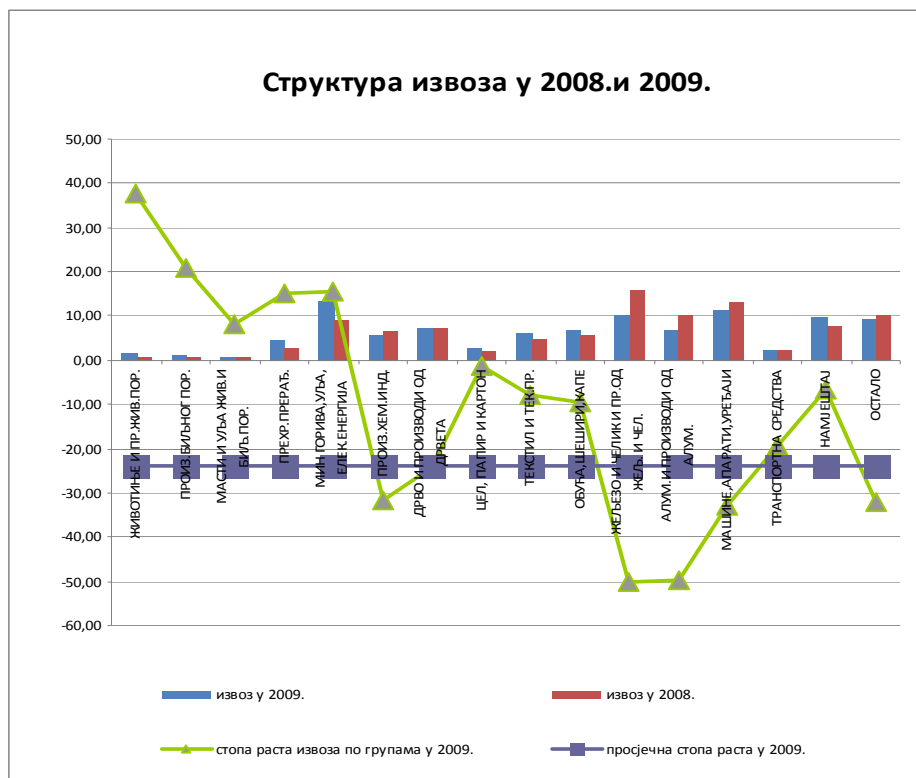
у мил КМ	I KB 08	II KB 08	I KB 09	II KB 09	I ПГ 09	I ПГ 08	I KB 09/08	II KB 09/08	I ПГ 09/08
ИЗВОЗ	1.567	1.783	1.237	1.309	2.546	3.349	-21,03%	-26,58%	-23,98%
УВОЗ	3.673	4.305	2.799	3.158	5.957	7.978	-23,79%	-26,64%	-25,33%
ОБИМ	5.240	6.088	4.036	4.467	8.503	11.328	-22,97%	-26,62%	-24,93%
ДЕФИЦИТ	-2.106	-2.523	-1.561	-1.850	-3.411	-4.629	-25,85%	-26,69%	-26,31%
ПОКРИВЕНОСТ	42,67%	41,4%	44,21%	41,44%	42,74%	41,98%	3,63%	0,09%	1,81%

Табела 1.

Извоз

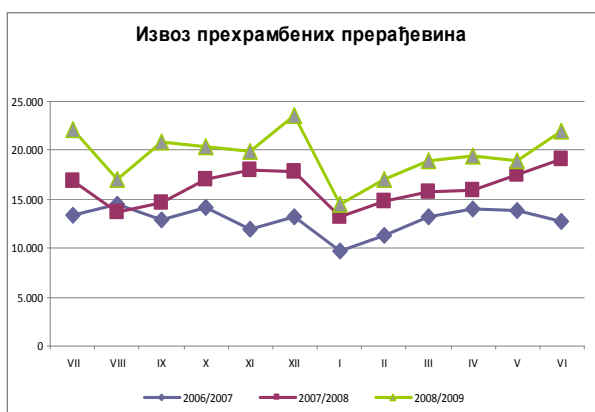
Економска криза доноси не само пад свих показатеља, него и неке промјене у структури робне размјене. Графикон 5. показује структуру извоза за 2008. и 2009. годину, просјечну стопу раста за текућу годину, али и стопе раста по појединим групама производа. Црвене колоне обиљежавају удио који је одређена група производа имала у укупном извозу у 2008. години, док плаве колоне обиљежавају удио у 2009.г. Примјећујемо да је удио одређених група у укупном извозу у овој години значајно опао у односу на 2008.г. Првенствено је ту пад удијела извоза базних метала, гдје је удио жељеза са прошлогодишњих 15,81% пао на 10,34% и алуминиј са 10,24% на само 6,74% ове године. Нешто блажи пад удијела биљежи група производа 'машине, апарати и уређаји' и 'производи хемијске индустрије и сродних индустрија'. С друге стране постоје групе производа које су остале скоро недодирнуте свјетском економском кризом, те биљеже континуиран раст извоза и самим тим раст удијела у укупном извозу на штрб пада извоза других група. Говоримо наравно о прехранбеним групама производа: животиње и производи животињског поријекла (37,65% већа вриједност извоза у односу на исти период прошле године), производи биљног поријекла (20,76%),

прехранбене прерађевине (15,19%) и масти и уља животињског и биљног поријекла (8,12%). Нереагбилност ових група производа на тренутна глобална кретања можемо дјеломично објаснити Енгеловим обрасцима потрошње.

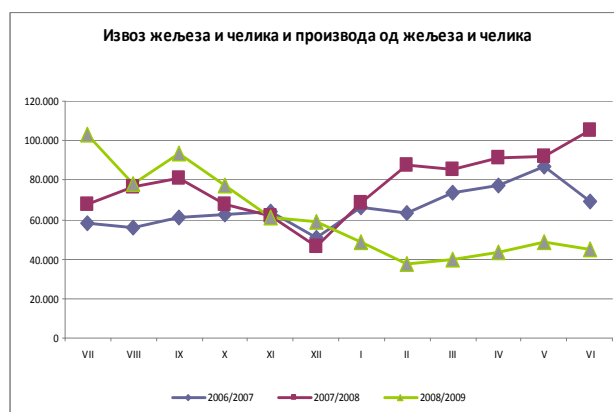

Графикон 5.

Поред прехранбених група производа позитиван раст остварује извоз електричне енергије, чак 15,64%. Удио извоза електричне енергије у укупном извозу за прво полугодиште ове године износи 13,52%, што је значајно повећање у односу на прошлогодишњи удио од 8,89%.

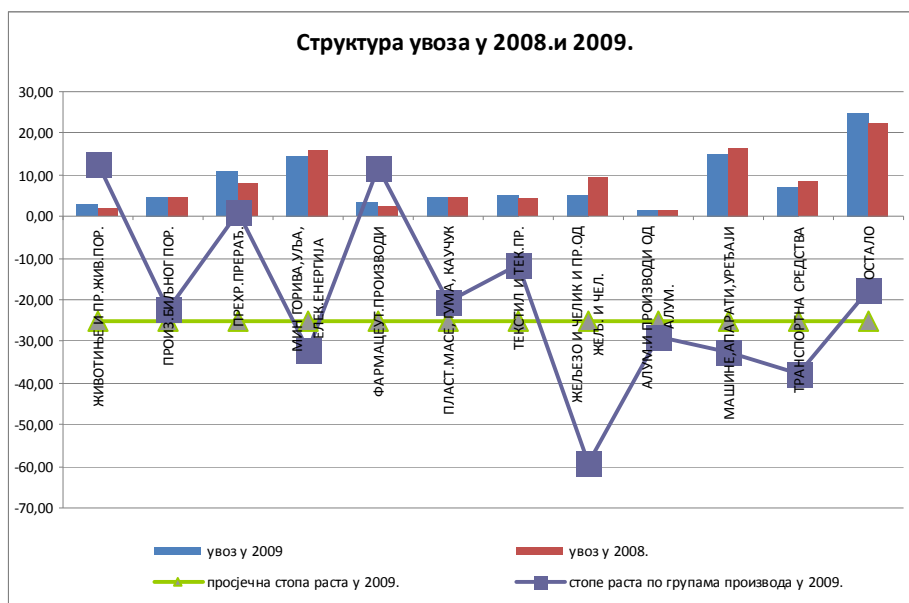

Графикон 6.

Графикон 7.

Увоз

Графикон 8.

Највећи удио у увозу у првом полугодшту ове године имао је увоз групе производа 'машине, апарати, уређаји' које је чинио 14,95% укупног увоза. Ова група остварила је пад увозне вриједности од 32,42%. Друга највећа група 'минерална уља, минерална горива и електрична енергија' (14,44% од укупног увоза) забиљежила је такођер пад вриједности увоза од 32,07%. Увоз 'жељеза и челика и производа од жељеза и челика' који чини тек 5% увоза у првом полугодшту ове године биљежи стрмоглави пад увозне вриједности (чак 59,32%) захваљујући, првенствено, кретању свјетских цијена базних метала⁵. Да ли ће се значајно смањени увоз овог метала, још значајније одразити на извоз истог метала, остаје да се види у наредном периоду, тачније у трећем и четвртном кварталу, који по историјској шеми кретања представљају квартале са интензивнијом вањскотрговинском активношћу.

Раст увозних вриједности биљежимо, осим прехранбених група производа, још само код увоза фармацеутских производа (11,98%).

Умјесто закључка

У првих шест мјесеци 2009. године биљежимо сљедећа основна кретања у робној размјени Босне и Херцеговине са иностранством:

- **Пад вриједности извоза за 23,98%**
- **Пад вриједности увоза за 25,33%**
- **Смањење дефицита за 26,31%**
- **Покривеност увоза извозом од 42,74%.**

Да ли ће у трећем кварталу, који је по сезонској шеми осцилација најинтензивнији квартал, доћи до значајнијих промјена ових односа остаје да видимо у наредном периоду.

⁵ www.metalprices.com

Фискална политика у условима глобалне економске кризе

(пише: Александра Регоје, макроекономиста у Одјељењу)

Свијет се данас сусреће са најтежом финансијском и економском кризом још од времена Велике депресије из тридесетих година прошлог вијека. Превирања на финансијском тржишту проширила су се изван граница Сједињених Америчких Држава (САД), те су кроз смањену ликвидност и „закрчење“ кредитних линија према привреди и становништву оставила снажне последице на реалне секторе широм свијета. Забиљежен је снажан пад производње и запослености, док се владе широм свијета сусрећу са падом прихода и дилемама како пронаћи пут за опоравак.

Носиоци економске политике путем монетарне и фискалне политике настоје регулисати коњуктурна колебања те подстаћи привредни раст. Основни правац актуелне монетарне политике треба бити ублажавање глобалних дефлационих притисака. Фискална политика састоји се од управљања приходима и расходима, односно управљања буџетским билансом због његовог утицаја на агрегатну тражњу.

У овом прилогу дат је кратак преглед актуелне фискалне политике у Европској унији, са освртом на узроке и последице кризе.

Глобална рецесија: како је почело?

Традиционално банкарство заснивало се на узимању депозита и позајмљивању новца клијентима. Извор профита традиционалних банака била је разлика камата на кредите и депозите. У интересу банке је било да процијени платежну способност клијента, прије одобрења зајма. Клијент је морао имати адекватан посао и имовину, а од њега се захтијевало да обезбједи релативно велики полог. Овај конзервативни приступ посуђивања деценијама је обезбјеђивао банкама финансијску стабилност и уредне профите.

Ипак, деведесете године донијеле су измјене традиционалног начина пословања банака. У потрази за што већим профитима, банке су почеле користити новац клијената кроз секјуритизацију, процес који им омогућује да конвертују банкарска потраживања у хартије од вриједности и тргују њима. У трци за што већим профитима, банке више нису оцјењивале кредитне захтјеве опрезно као раније. Клијенти који нису били квалификовани за подизање кредита под стандардним банкарским процедурама (тзв. „*subprime*“ клијенти), сматрали су се уносним извором прихода. Кредити су одобравани клијентима без посла, дохотка или имовине (тзв. „*NINJA*“ кредити). У неким случајевима банке се чак нису ни трудиле да провјере информације које су клијенти наводили. Банкарски сектор личио је на бомбу која је спремна да експлодира сваког часа.

Криза у банкарском сектору започела је на америчком тржишту у љето 2007. године. Због вишка понуде некретнина на тржишту њихова цијена је значајно опала. Носећи се са снажним растом каматних стопа и мјесечних ануитета, те неспособности рефинансирања хипотека, многи клијенти нису били у могућности враћати своје кредите. Са друге стране, подцијењена вриједност некретнина представљала је мотив за напуштање заложене имовине и избјегавање враћања кредита.

Како је криза узимала замах, губљење хипотека постало је све учесталије. У условима гомилања финансијских проблема, блокирани су кредитни канали према привреди и становништву, јер су се банке бојале немогућности њихове наплате (тзв. *credit crunch*). Такође нису биле у могућности да продају хартије од вриједности, обзиром да су инвеститори били сумњичави према новим улагањима. Специјализована осигуравајућа друштва која су

осигуравала хартије од вриједности (*monoline* компаније), постала су одговорна за милионе долара дуга. Солвентност „највећих имена“ у банкарском сектору доведена је у питање. Ненаплативи кредити и навала штедиша на шалтере, довели су до кулминирања кризе у банкарском сектору, која се кроз смањење ликвидности, производње и потрошње, пренијела и на остале секторе у економији.⁶

Колико је заправо криза дубока и да ли јој се ближи крај?

Економије широм свијета сустижу ударци за ударцем, а узрокују их снажан пад привредне активности и агрегатне тражње. Индустриска производња је снажно опала у већини земаља на крају 2008. године. Пад економске активности, раст штедне услијед неизвјесности будућих кретања у економији и смањена доступност кредита, довели су до снажног пада тражње. То је, са друге стране, довело до раста залиха у економијама широм свијета. Инвестиције су опале заједно са сломом пословног окружења и ерозијом профита. У САД-у је у посљедњем кварталу 2008. године пад БДП-а износио 1,6% у односу на претходни, односно трећи квартал 2008.г. У Јапану је у истом периоду забиљежен пад од 3,2%, а у Европској унији 1,5%.⁷

Процењује се да је свјетски БДП пао за 6,25% у посљедњем кварталу 2008. године, те скоро исто толико у првом кварталу текуће године. Економије широм свијета озбиљно су угрожене, мада се узроци и степен угрожености разликују. Док је криза у економији САД највише узрокована проблемима у банкарском сектору и тржишту некретнина, западноевропске и развијене земље у Азији првенствено су погођене трговинским сломом. За разлику од неразвијених земаља које су, због ниског степена глобалне интеграције, најмање погођене финансијском кризом, развијене економије су забиљежиле највећи пад (7,5% у посљедњем кварталу 2008.г). Земље у развоју су у истом периоду такође забиљежиле снажан пад од 4%.⁸

Снажан пад међународне трговине представљао је основни канал путем кога се рецесија у развијеним земљама ширила на остатак свијета. У посљедњем кварталу 2008. године обим свјетске трговине забиљежио је највећи пад од Другог свјетског рата. Пројекција пада обима свјетске трговине (*European Commission*) у текућој години износи 11%, док се у наредној години очекује благи пораст од 0,75%.⁹

Рецесија се показала дубљом него што је то раније предвиђано у већини земаља. Посљедње пројекције раста свјетске економије за 2009. годину од стране Европске комисије (*Economic Forecast, Spring 2009*) имају негативан предзнак, а значајан је степен неизвјесности пројекција макроекономских показатеља за наредни период. Пројекције пада свјетске економије за текућу годину износе 1,5% док је за наредну годину пројектован раст нешто испод 2%. Овакво кретање привредне активности имаће за посљедицу велики број изгубљених радних мјеста. Очекује се да ће стопа незапослености износити преко 10%, како у САД-у тако и у Европској унији.

Најновије пројекције Међународног монетарног фонда (ММФ) углавном су у складу са пројекцијама Европске комисије. Обје институције очекују пад реалног бруто друштвеног производа у еуро зони од 4% и више у 2009. години, те постепени опоравак у 2010. години.

Фискална политика- постоји ли оптимално рјешење?

⁶ The Real Truth, „America's banking crisis- A Financial Tsunami Approaching!“, Robert R. Farrell, February 2008

⁷ Quarter On Quarter measure (QOQ), „Economic Forecast, Spring 2009“, European Commission, 4.5.2009

⁸ World Economic Outlook, Crisis and Recovery, IMF, April 2009

⁹ „Economic Forecast, Spring 2009“, European Commission, 4.5.2009.

Бања Лука: Бана Лазаревића, 78 000 Бања Лука, Тел/факс: +387 51 335 350, Е-mail: oma@uino.gov.ba
Сарајево: Ђоке Мазалића 5, 71 000 Сарајево, Тел:+387 33 279 553, Факс:+387 33 279 625, Web: www.oma.uino.gov.ba

Према студији „Фискална политика у вријеме кризе“,¹⁰ израђеној од стране Међународног монетарног фонда (ММФ), текућа криза захтијева два сета мјера. Први сет се односи на мјере опоравка финансијског система, а други на мјере стимулсања агрегатне тражње. Анализе претходних кризних ситуација показале су да правовремено рјешење проблема у финансијском сектору и правилно осмишљена „фискална реакција“ представљају предуслов економског опоравка.

Према наведеној студији, пакет фискалних мјера треба бити:

- *благовремен*, јер је потреба за дјеловањем неодложна,
- *значајан*, јер је значајан и текући и пројигирани пад приватне тражње,
- *диверсификован*, због високог степена несигурности ефеката сваке поједине мјере,
- *коллективан*, јер у њему треба учествовати свака економија која има фискалне могућности, и
- *одржив*, јер не смије водити неодрживом повећању задужености.

Мјере фискалног стимулсања углавном се односе на мјере подстицања тражње и капиталних инвестиција, односно мјера које имају за циљ очување радних мјеста. Ипак, немају све земље капацитет да спроведу „фискалну реакцију“, обзиром да експанзивна фискална политика може угрозити јавне финансије. Неразвијене земље и земље у развоју, као и неке развијене економије не могу приуштити фискални подстицај, нарочито уколико имају високу јавну задуженост. Чак и земље које немају проблеме са превеликим задужењем, али које је са друге стране криза захватила у условима пада јавних прихода, прекомјерног фискалног дефицита или дефицита текућег рачуна, имају мало простора за маневар. Такође треба имати на уму да земље са високим степеном отворености привреде имају мање користи од фискалних стимулса. Што је економија више отворена мање ће имати користи од експанзије домаће потражње, обзиром да иста може довести и до погоршања стања на рачуну платног биланса.

Земље у развоју сусрећу се са двије основне врсте удара. Један је изненадни прекид прилива капитала, а други смањена извозна тражња. Ове земље је рецесија захватила у различитим околностима. У неким је домаћа криза већ била узела маха услјед неодрживе фискалне политике или раста дуга, док су друге као „посматрачи ухваћене у олуји“. Мада не постоје емпиријски докази, сматра се да конвенционални фискални мултипликатори могу имати релативно мањи ефекат код земаља у развоју него код развијених земаља, док је утицај фискалних стимулса више несигуран. Потребно је водити рачуна о времену и брзини спровођења фискалних подстицаја. Исти морају бити засновани на вјеродостојној стратегији излаза из кризе, која ће обезбиједити одрживе владине финансије у наредном периоду.¹¹

Мјере које ММФ препоручује у документу „Савладавање кризе, опције мјера за земље у развоју“ су првенствено стабилизација финансијског система те, зависно од могућности, раст капиталних расхода и подршка најугроженијим категоријама становништва (који имају високу маргиналну склоност ка потрошњи), док се не препоручује раст плата у јавној управи. Треба имати на уму да **не постоји оптимална фискална политика**, те да је свака поједина економија треба прилагодити у складу са својим специфичностима и могућностима.

Фискалне мјере предузете у Европској унији

Криза је уздрмала финансијске и реалне секторе и на простору Европске уније. Смањена ликвидност и већа несигурност изазвали су оштар пад агрегатне тражње, што је даље подстакло слом спољнотрговинске размјене. Извоз у еуро зони пао је за 26% у посљедњем

¹⁰ „Fiscal Policy for the Crisis“, IMF staff position note, December 29, 2008

¹¹ „Coping with the Crisis : Policy Options for Emerging Market Countries“, IMF staff position note, April 23, 2009

Бања Лука: Бана Лазаревића, 78 000 Бања Лука, Тел/факс: +387 51 335 350, Е-mail: oma@uino.gov.ba
Сарајево: Ђоке Мазалића 5, 71 000 Сарајево, Тел:+387 33 279 553, Факс:+387 33 279 625, Web: www.oma.uino.gov.ba

кварталу 2008. године.¹² Економски опоравак захтијева чврсту политику координисану на заједничкој основи. Преузете су бројне мјере за ублажавање ефеката финансијске и економске кризе. Мјере се прилично разликују како по форми тако по обиму и буџетском утицају. Мада се у већини случајева односе на смањење пореских стопа, неке ЕУ чланице су изабрале мјере повећања буџетских прихода позивајући се на недостатак буџетског простора за маневар. Једна од типичних мјера је подршка куповној моћи становништва путем реформи пореза на доходак. Мјере се у већем броју случајева односе на повећање пореских олакшица него на смањење стопа, јер се сматра да ће се на тај начин више утицати на куповну моћ сиромашнијих домаћинства која имају већу маргиналну склоност ка потрошњи. У неколико случајева чак су повећане стопе пореза на доходак (што се односило искључиво на богатија домаћинства), или су одложена раније планирана смањења ових стопа.¹³

Ријетке су мјере које се односе на смањење стопа пореза на добит услјед чињенице да, осим дугорочних ефеката, оне немају значајнијег ефекта на пословање компанија у кратком року. Са друге стране спроводе се бројне мјере које су усмјерене на сектор домаћинства, као што је нпр. смањење пореза у области наслијеђа, туризма и сл.

Највећи број чланица ЕУ се није одлучио на смањење стопе ПДВ-а као мјеру стимулисања тражње. Неки изузеци су нпр. Велика Британија (привремено смањење ПДВ стопе са 17,5% на 15% од 1 децембра 2008 до 31. децембра 2009. године), те Белгија и Румунија (смањење стопе за изградњу станова). Изузетак је и Финска, која је смањила стопу на храну (са 17% на 12%). Са друге стране бројне чланице су чак повећале стопу,¹⁴ смањиле број изузетака или снижених стопа, или су повећале акцизне дажбине¹⁵ у циљу покривања недостатка буџетских средстава. Као мјера побољшања ликвидности, у неколико случајева су измијењене регулативе везане за период обрачунавања обавеза по основу ПДВ-а. Тако се у Холандији прешло на квартално обрачунавање ПДВ обавеза умјесто пријашњег мјесечног, док је у Пољској смањен рок за исплату поврата (са 180 на 60 дана).¹⁶

Умјесто закључка

Наступањем дубоке рецесије владе бројних држава почеле су уводити мјере фискалног стимулисања како би оснажиле производњу и сузбиле растућу незапосленост. Процјењује се ће фискални подстицаји у Европи у овој години износити 3% БДП-а.¹⁷ Међутим, земље са крхком финансијском позицијом тешко могу приуштити фискалне подстицаје. Такође је од изузетне је важности да оне које размишљају о фискалној експанзији процијене могуће ризике таквих мјера, обзиром да свака фискална експанзија носи потенцијалну пријетњу дугорочној одрживости јавних финансија.

Мада се очекује да ће криза спласнути крајем текуће године, процјењује се да ће опоравак на глобалном нивоу бити постепен. Постоје јаки разлози да се у 2010. години и у наредном периоду очекују значајно ниже просјечне годишње стопе раста него у периоду који је претходио глобалној кризи.¹⁸ Неизвјесност остаје на високом нивоу, а вријеме опоравка ће зависити од ефективности и брзине спровођења антирецесионих мјера.

¹² „Europe Battles a Deep Recession”, Edda Zoli, IMF European Department

¹³ „Taxation trends in European Union”, Eurostat, 2009 edition

¹⁴ ПДВ стопу су повећале: Мађарска, Ирска, Летонија, Литванија

¹⁵ Акцизне стопе су повећале: Финска, Ирска, Летонија, Литванија, Румунија, Словенија

¹⁶ Eurostat, *ibid.*

¹⁷ Saha i Weizsacker, 2009 (преузето из „Финансијска превирања у средишњој и источној Европи и фискална политика у Хрватској”, Дубравко Михаљек, ИЈФ Загреб, Мај 2009)

¹⁸ European Commission, *Ibid*

Консолидовани извјештаји

(припремила: Мирела Кадић, помоћник за истраживачки рад)

Табела 1. (Консолидовани извјештаји: БиХ: ентитети, ЈР)

Консолидовани извјештај укључује:

- приходе од индиректних пореза које прикупља Управа за индиректно опорезивање на Јединствени рачун,
- трансфере са Јединственог рачуна УИО за сервисирање спољног дуга,
- трансфере са Јединственог рачуна УИО за финансирање Брчко Дистрикта, кантона, општина и Дирекција за путеве,
- приходе буџета Босне и Херцеговине са Јединственог рачуна УИО,
- приходе и расходе буџета Федерације БиХ,
- приходе и расходе буџета Републике Српске.

Табела 2. (Консолидовани извјештаји: БиХ: држава, ентитети, Брчко Дистрикт, кантони)

1. Консолидовани извјештај укључује:

- приходе и расходе буџета БиХ
- приходе и расходе буџета Брчко Дистрикта
- приходе и расходе буџета РС
- приходе и расходе буџета ФБиХ
- приходе и расходе буџета кантона

2. У извјештај је укључена амортизација спољног дуга

3. Процијењени су подаци за V мјесец Босанско-подринског кантона

Табеле 3.1. – 3.2. (Консолидовани извјештаји: кантони)

1. Консолидовани извјештај укључује:

- Приходе и расходе буџета кантона
- Приходе и расходе буџета припадајућих општина

БиХ: ентитети и ЈР, I-VI, 2009.

		I	II	III	IV	V	VI	Q1	Q2	Укупно
1	Текући Приходи	384,6	359,4	402,3	417,5	426,9	445,6	1146,3	1290,0	2436,3
11	Порески приходи	367,0	337,2	370,4	392,8	380,0	387,7	1074,6	1160,5	2235,1
111	Индиректни порези (и средства са ЈР)	351,7	316,9	322,8	335,6	355,0	365,1	991,4	1055,7	2047,1
	ПДВ	254,3	209,2	191,4	213,1	222,7	235,1	654,9	670,9	1325,9
	ПДВ на увозе	126,3	151,9	174,9	177,3	161,5	178,3	453,0	517,1	970,1
	ПДВ обавеза према ПДВ пријавама	168,1	109,4	106,1	100,2	117,5	116,8	383,6	334,6	718,2
	ПДВ према аутоматском разрезу од стане УИО	0,0	0,0		0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1
	ПДВ једнократне уплате	0,1	0,4	0,1	0,2	0,1	0,1	0,6	0,4	0,9
	Остало	2,6	1,9	2,3	1,6	1,7	1,8	6,9	5,2	12,1
	Поврат ПДВ	-42,8	-54,4	-92,0	-66,3	-58,2	-61,9	-189,2	-186,3	-375,5
	Царине	22,3	27,7	33,2	32,4	27,9	28,5	83,2	88,8	171,9
	Порез на промет	0,4	0,7	0,6	1,0	0,6	0,5	1,7	2,1	3,8
	Акциза	61,7	65,4	81,8	71,5	84,9	89,7	209,0	246,0	455,0
	увозни пр.	49,1	44,2	55,9	45,4	53,4	57,6	149,2	156,3	305,5
	у земљи	12,6	21,2	25,9	26,1	31,5	32,1	59,8	89,7	149,5
	Путарина	12,0	13,3	15,4	16,7	17,9	10,7	40,7	45,4	86,1
	Остало	1,0	1,1	1,3	1,4	1,5	1,4	3,4	4,2	7,6
	Остали поврати	-0,2	-0,5	-0,8	-0,4	-0,5	-0,9	-1,5	-1,8	-3,2
112	Директни порези	15,3	20,3	47,5	57,2	25,0	22,6	83,1	104,8	188,0
	Порези на доходак и добит	14,2	18,6	45,7	56,0	24,0	21,6	78,5	101,6	180,1
	Остали порески приходи	1,1	1,7	1,8	1,1	1,0	1,1	4,6	3,2	7,9
12	Непорески приходи	16,0	21,9	31,5	24,5	46,8	57,2	69,4	128,4	197,8
13	Остали приходи	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,5	0,2	0,6	0,8
14	Донације/грантови	0,7		0,2	0,1	0,0	0,0	0,9	0,0	0,9
15	Трансфери виших нивоа	0,8	0,2	0,2	0,1	0,1	0,3	1,2	0,5	1,7

		I	II	III	IV	V	VI	Q1	Q2	Укупно
2	Текући Расходи	311,6	374,2	396,9	437,7	419,7	468,3	1082,7	1325,6	2408,3
21	Текући издаци	56,3	80,3	82,0	88,0	86,3	107,0	218,6	281,3	499,9
211	Плате и накнаде	53,0	72,7	72,4	72,9	73,2	91,8	198,1	238,0	436,1
212	Издаци за материјал и услуге	3,4	7,6	9,6	15,1	13,1	15,2	20,5	43,3	63,8
22	Грантови/Социјални трансфери/Субвенције	17,4	55,4	69,6	86,9	81,6	74,6	142,4	243,1	385,5
	Трансфери домаћинствима	14,6	43,3	58,1	57,6	61,2	54,2	116,1	173,0	289,1
	Трансфери организацијама/институцијама	0,1	1,2	2,6	3,4	1,5	4,5	3,9	9,4	13,4
	Субвенције	2,7	10,9	8,8	25,9	18,9	15,9	22,4	60,7	83,1
23	Плаћање камате	0,7	9,1	13,1	2,2	20,2	23,5	22,8	45,9	68,7
24	Остали издаци/потрошња/трансфери	1,0	20,6	21,6	24,4	21,8	28,3	43,2	74,5	117,7
25	Трансфери са ЈР	216,8	200,8	176,8	210,9	188,0	213,1	594,4	612,0	1206,4
	од чега: Буџет БиХ	52,3	60,7	62,2	62,2	56,5	62,2	175,2	180,8	356,0
	од чега: ФБиХ / кантони, општине, Дирекција за цесте	124,0	110,9	84,1	115,4	99,0	113,6	319,0	328,0	647,0
	од чега: РС / градови, општине, ЈП "Путеви РС"	29,8	20,0	21,3	23,5	22,2	26,5	71,1	72,2	143,3
	од чега: Брчко	10,6	9,2	9,2	9,8	10,3	10,9	29,1	31,0	60,1
27	Трансфери кантонима, општинама и градовима	18,7	7,5	33,6	22,7	22,6	21,8	59,8	67,1	126,9
28	Нето позајмљивање*	0,7	0,5	0,2	2,6	-0,7	-0,1	1,4	1,8	3,2
3	Нето набавка нефинансијских средстава	0,3	9,7	10,8	5,7	5,6	7,8	20,9	19,0	39,9
4	Владин суфицит (+)/ дефицит(-) (1-2-3)	72,6	-24,5	-5,4	-25,8	1,6	-30,4	42,7	-54,6	-11,9
5	Нето финансирање	-0,63	-0,40	15,96	97,48	154,84	-19,36	14,9	233,0	247,9

Табела 1.

БиХ: Држава, ентитети, БД, кантони, I-V, 2009.

		I	II	III	IV	V	Q1	Q2	Укупно
1	Приходи (11+12+13+14)	361.621.530	384.787.981	439.503.843	577.426.790	453.734.263	1.185.913.353	1.031.161.053	2.217.074.406
11	Приходи од пореза	319.298.953	340.213.980	383.291.493	401.183.323	378.005.985	1.042.804.426	779.189.308	1.821.993.734
	Порези на доходак и добит	23.185.593	39.045.333	76.485.845	103.317.370	54.005.305	138.716.772	157.322.675	296.039.447
	Порез на имовину	2.616.954	2.550.559	1.618.842	1.547.039	1.595.707	6.786.355	3.142.745	9.929.100
	Приходи од индиректних пореза	292.781.079	297.423.279	304.253.151	294.125.325	319.821.652	894.457.509	613.946.978	1.508.404.486
	Остали порези	715.327	1.194.809	933.655	2.193.589	2.583.321	2.843.791	4.776.910	7.620.701
12	Непорески приходи	37.355.275	42.477.553	55.144.550	173.230.120	70.336.670	134.977.378	243.566.790	378.544.168
13	Текуће потпоре (Грантови)	4.943.518	1.956.955	1.013.242	2.949.876	5.378.728	7.913.715	8.328.604	16.242.320
14	Остали приходи	23.784	139.492	54.558	63.471	12.880	217.834	76.351	294.185
2	Расходи (21+22+23)	313.213.289	361.437.719	442.638.460	454.447.819	457.317.156	1.117.289.467	911.764.975	2.029.054.442
21	Текући издаци	311.348.837	356.872.495	438.565.905	445.499.994	451.664.908	1.106.787.236	897.164.902	2.003.952.139
	Бруто плате и накнаде	195.616.357	221.788.826	222.760.579	220.823.261	223.416.540	640.165.763	444.239.801	1.084.405.563
	Издаци за материјал и услуге	23.098.692	33.157.560	38.208.844	44.588.143	42.031.088	94.465.096	86.619.231	181.084.327
	Грантови	91.215.234	92.751.156	164.423.265	177.818.537	165.954.278	348.389.656	343.772.816	692.162.471
	Издаци за камате и остале накнаде	1.418.553	9.174.952	13.173.216	2.270.053	20.263.002	23.766.721	22.533.055	46.299.777
22	Остали расходи	1.280.520	4.127.522	4.129.946	6.541.133	6.544.775	9.537.988	13.085.908	22.623.896
23	Нето позајмљивање*	583.932	437.702	-57.391	2.406.692	-892.527	964.243	1.514.165	2.478.407
3	Нето набавка нефинансијских средстава	7.421.692	9.851.371	13.738.450	9.005.291	14.545.943	31.011.513	23.551.235	54.562.748
4	Владин суфицит/дефицит (1-2-3)	40.986.549	13.498.891	-16.873.067	113.973.679	-18.128.836	37.612.373	95.844.843	133.457.216
5	Нето финансирање	-1.284.777	-640.935	15.568.201	100.858.810	154.647.315	13.642.489	255.506.125	269.148.614

Табела 2.

Босанско-подрињски кантон, I-III 2009. г.

		I	II	III	I-III 2009	I-III 2008
1	Приходи (11+12+13+14)	2.516.509	2.478.733	2.231.419	7.226.661	8.557.384
11	Приходи од пореза	2.141.951	1.973.848	1.900.398	6.016.198	7.445.639
	Порези на доходак и добит	165.920	98.254	64.954	329.128	829.889
	Порез на имовину	30.880	23.956	11.004	65.841	161.727
	Индиректни порези	1.942.462	1.851.298	1.823.950	5.617.709	6.424.489
	Остали порези	2.689	341	490	3.520	29.534
12	Непорески приходи	296.728	248.296	252.575	797.599	873.700
13	Грантови	76.252	254.423	76.491	407.166	191.023
14	Остали приходи	1.578	2.165	1.955	5.698	47.022
2	Расходи (21+22)	2.932.191	2.961.305	3.288.815	9.182.312	8.888.016
21	Текући издаци	2.933.057	2.961.626	3.289.178	9.183.862	8.888.976
	Бруто плате и накнаде	1.656.581	2.077.436	1.825.636	5.559.653	5.221.184
	Издаци за материјал и услуге	339.204	360.786	485.728	1.185.719	1.458.685
	Грантови	875.438	522.065	976.499	2.374.002	2.204.798
	Издаци за камате и остале накнаде	61.834	1.339	1.315	64.488	3.923
	Дознаке нижим потрошачким јединицама	0	0	0	0	386
22	Нето позајмљивање	-866	-321	-363	-1.550	-960
3	Нето набавка нефинансијских средстава	42.336	29.056	108.165	179.558	496.208
4	Владин суфицит/дефицит (1-2-3)	-458.019	-511.629	-1.165.561	-2.135.209	-826.840
5	Нето финансирање	-180.889	0	-14.968	-195.858	-155.768

Табела 3.1.

Средњобосански кантон, I-III 2009. г.

		I	II	III	I-III 2009	I-III 2008
1	Приходи (11+12+13+14)	12.947.314	12.853.716	12.350.647	38.151.677	46.319.540
11	Приходи од пореза	10.778.527	10.570.026	10.086.376	31.434.929	38.643.613
	Порези на доходак и добит	693.335	576.808	1.197.255	2.467.398	5.003.867
	Порез на имовину	408.870	479.185	356.209	1.244.264	1.206.845
	Индиректни порези	9.664.190	9.498.444	8.522.050	27.684.683	32.204.828
	Остали порези	12.132	15.589	10.862	38.583	228.073
12	Непорески приходи	1.817.446	2.115.899	2.083.737	6.017.082	6.804.171
13	Грантови	351.341	167.791	180.534	699.666	844.256
14	Остали приходи	0	0	0	0	27.500
2	Расходи (21+22)	12.178.176	14.244.615	15.490.407	41.913.198	39.619.591
21	Текући издаци	12.178.176	14.244.615	15.490.407	41.913.198	39.619.591
	Бруто плате и накнаде	8.950.230	9.728.180	9.939.461	28.617.870	24.180.311
	Издаци за материјал и услуге	1.646.132	1.777.153	1.646.753	5.070.039	5.286.751
	Грантови	1.536.509	2.641.647	3.765.548	7.943.704	9.848.883
	Издаци за камате и остале накнаде	6.587	21.789	5.234	33.610	85.376
	Дознаке нижим потрошачким јединицама	38.718	75.847	133.410	247.975	218.270
22	Нето позајмљивање*	0	0	0	0	0
3	Нето набавка нефинансијских средстава	205.379	322.402	285.865	813.646	700.365
4	Владин суфицит/дефицит (1-2-3)	563.759	-1.713.301	-3.425.626	-4.575.168	5.999.584
5	Нето финансирање**	-16.270	-17.481	-15.489	-49.240	-6.840

Табела 3.2.